УДК 87.717+241.631

DOI <https://doi.org/10.30970/2522-1876-2019-4-6>

ПСИХОПРОФІЛАКТИЧНА РОБОТА З РЕЛІГІЙНОЇ ПРОТИДІЇ СУЇЦИДАЛЬНОСТІ У СЕРЕДОВИЩІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Алла Олійник

*Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»
вул. Князя Романа, 1/3, м. Львів, 79000
e-mail: oljnik_alla@ukr.net*

У статті проаналізовано проблему психопрофілактики суїцидальності у середовищі студентської молоді засобами релігійної віри. Досягнення релігії у психотерапевтичній сфері є особливо значними. Вселяючи ґрунтовне, всеохопне почуття безпеки, оптимістичної надії, вона чинить могутній психотерапевтичний та психопрофілактичний вплив. На противагу раціональному підходу до життя, щира віра в Бога забезпечує від екзистенційної тривоги, страху та відчаю (які є психологічними чинниками суїцидальності), допомагає індивідам психологічно укорінитись у найвищий авторитет, який обіцяє їм порятунок від загрози зла та смерті, вселяє життєву наснагу, радість буття, оптимістичне сподівання на майбутнє. У межах гуманістичної парадигми наука не володіє переконливими, раціонально виваженими аргументами, спроможними звільнити людину від мук суперечливого безутішного існування.

У результаті поглибленого теоретично-емпіричного аналізу проблеми доведено необхідність впровадження у середовище сучасної студентської молоді навчально-виховних програм, спрямованих на декларовані релігією антисуїцидальні гуманістичні смисли існування, а отже – профілактики і корекції жорстокості, відчуженості, прояву особливої уваги до діяльності деструктивних культів, тоталітарних сект, об'єднань і груп, які пропагують аутодеструктивну ідеологію, протидії цим тенденціям.

Проблема психопрофілактики суїцидальності повинна розв'язуватись на рівні усього суспільства: шляхом прийняття та дотримання громадянами гуманістично-релігійних духовно-моральних цінностей, «пробудження» гуманістичної суспільної свідомості. Залучення до розв'язання проблеми широкої громадськості, духовенства, створення міцних гуманістичних засад навчання та виховання підростаючого покоління, розвиток їх соціально-благодійної ініціативи, залучення до гуманістично спрямованих тренінгів, конференцій, міжнародних духовно зорієнтованих проєктів сприятиме профілактиці жорстокості, поширенню деструктивності у молодіжному середовищі, прилученню до високих гуманістично-релігійних духовно-моральних цінностей, виробленню потужного антисуїцидального імунітету.

Ключові слова: аутодеструктивність, суїцид, суїцидальні тенденції, психопрофілактика, студентська молодь.

Постановка проблеми. Зростання чисельності самогубств у світі зумовило поглиблене наукове дослідження цієї проблеми, пошук дієвих шляхів психопрофілактики суїцидальності: збільшується кількість наукових праць, присвячених пошуку найбільш ефективних із них. Але, як засвідчують статистичні дані щодо рівня суїцидальності у різних країнах світу, чисельність аутодеструктивних дій у світі зростає, причому серед різних вікових категорій населення. Особливу стурбованість викликає зростання суїцидальності у середовищі сучасної молоді. Науковці світу прикладають максимум зусиль

в цілях збереження життя у боротьбі з невиліковними захворюваннями, суїциденти ж – знищують його.

Духовно-моральний занепад суспільства, відсутність чітких життєвих перспектив призводять до зростання чисельності людей різного віку, особливо молоді, охоплених почуттям екзистенційної абсурдності.

Звичайно, цілком позбавити суспільство цього жахливого явища неможливо, враховуючи усі індивідуально-психологічні особливості та детермінанти виникнення саморуйнівних настроїв чи станів, близьких до цього, але з метою мінімізації суїцидальних дій у світі необхідно шукати найбільш дієві шляхи гармонізації душевного стану людини, формування стійких вітальних антисуїцидальних диспозицій.

Потужний життєствердний потенціал містять високі гуманістично-релігійні духовно-моральні цінності, релігійна віра, яка сприяє стабілізації психіки індивіда, позбавляє мук переживання екзистенційного абсурду, вселяючи високий сенс людського існування.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Теоретико-методологічною базою дослідження стали концепція релігійної віри як «вершини свідомості» В.Г. Джемса; логотерапія В.Е. Франкла, концепції Е.З. Фромма, представників гуманістичного напрямку психології (А.Х. Маслоу, Г.У. Олпорта, К.Р. Роджерса) щодо значущості вітального, антидеструктивного потенціалу віри в Бога, гуманістичних релігій; тлумачення життєдайності гуманістично-релігійних духовно-моральних смислів існування в російській релігійній філософії (М.О. Бердяєв, Ф.М. Достоевський, Л.М. Толстой, С.Л. Франк та інші); психологія релігії В.П. Москальця (трактування релігійної віри як надпотужного антисуїцидального чинника) та інше.

Мета та завдання статті полягають в обґрунтуванні дієвості вітального потенціалу релігійної віри у психопрофілактиці суїцидальності у середовищі студентської молоді, розширенні системи превентивно-профілактичних заходів появи аутодеструктивності.

Виклад основного матеріалу. Психопрофілактика суїцидальних тенденцій у середовищі студентської молоді – надзвичайно складна й болюча для сьогодення проблема. Суїцид детермінується об'єктивними та суб'єктивними чинниками: нейробіохімічними, диференціально-психологічними, соціальними, соціально-психологічними, культурно-історичними тощо [7].

Суїцид є одним із варіантів відповіді на кризу існування. Сприятливим ґрунтом для культивування аутодеструктивності є бурхливий процес меркантилізації та раціоналізації суспільства, духовний вакуум, тотальне відчуження індивідів один від одного та від своєї духовної сутності.

Наука не спроможна звільнити людину від мук безутішного існування, тому що не володіє таким значущим віта-культурним, антисуїцидальним потенціалом, як релігія.

Релігійно-культуральні традиції, пов'язані зі ставленням до самогубства, відіграють величезну роль у регуляції суїцидальної активності вірян у багатьох країнах світу. Статистичні дані переконують, що у більшості країн з украй нетерпимим релігійним ставленням до самогубства, низьким рівнем морального індивідуалізму, розвинутою системою колективних уявлень, обов'язкових для всіх членів релігійної громади, рівень суїцидальності суттєво нижчий [2; 4].

Неприпустиме ставлення до самогубства багатьох релігій позитивно впливає на регуляцію суїцидальності у середовищі, але погоджуючись з позицією Е. Фромма, варто зазначити, що надпотужний антисуїцидальний вплив здійснюють гуманістичні релігії [10]. Ці релігії, засновані на істинно гуманістичних принципах духовної свободи, єднання та любові, незалежні від суспільних пріоритетів, у змозі гармонізувати та «врятувати» психі-

ку людини від деструктивного впливу цивілізації, ефективно протидіючи аутодеструктивності. Рятівним у даному випадку є не традиційна релігійна свідомість зі своїми законами та заборонами, а власне сама благодатна сила Бога.

Релігійна віра інтегрує психіку людини на основі високих екзистенційних смислів, долає меланхолію та відчай, які є психічними чинниками суїцидальності, що є вагомою підставою для констатації її високої психопрофілактичної цінності. Відвертаючи увагу людини від душевної скрути, нейтралізуючи руйнівні емоції, релігія формує позитивний погляд на світ, розкриває перед людиною можливість утвердитись у Трансцендентному [6].

У ході поглибленого теоретико-емпіричного аналізу проблеми нами було доведено, що використання вітального потенціалу релігійної віри у психопрофілактиці суїцидальності ґрунтується на: життєствердному релігійному трактуванні людського життя як абсолютної цінності; успішності розв'язання релігією основної людської проблеми – скінченності земного існування, що є джерелом болісних екзистенційних переживань абсурдності життя; релігійному тлумаченні хибності вузькоєгоїстичного, утилітарно-меркантильного способу життя, сприятливого щодо формування аутодеструктивності, й орієнтації на високодуховні смисли існування; життєдайності релігійного тлумачення людських страждань; могутньому катарсичному потенціалі віри в Бога; сприянні релігійної віри почуванню людиною душевної гармонії та згоди, й відтак – протидії формуванню депресивно-невротичних деструкцій у її психіці, сприятливих щодо суїцидальних тенденцій.

Психопрофілактика суїцидальності – складна проблема й задля успішності розв'язання повинна мати системний характер, що виражається:

у своєчасному виявленні осіб з суїцидальними тенденціями (у ході спостережень, бесіди, інтерв'ю, за допомогою спеціалізованого діагностичного інструментарію);

системі психокорекційних заходів, спрямованих на зміну особистісних установок, налаштувань потенційного аутодеструктанта, активізацію антисуїцидальних факторів (одним з яких є релігійна віра, її антисуїцидальний потенціал), що попереджують формування суїцидальності;

позитивній аксіологічній терапії з найближчим соціальним оточенням суїцидента, насамперед зведенні до мінімуму у їх судженнях негативних оцінок: зневаги, осуду, нерозуміння, ігнорування тощо, впливів, які негативно впливають на психологічний стан і поведінкові реакції суїцидально налаштованої особистості і навпаки – орієнтації на високоморальне, шанобливе, сповнене взаєморозумінням та бажанням допомоги, пропаговане релігією ставлення;

просвітницьких, інформаційно-навчальних заходах, спрямованих на поширення знань про особливості, генезу та формування суїцидальної поведінки, про способи «самодопомоги» під час виникнення аутодеструктивних проявів, наявність та характер роботи суїцидологічних служб; спеціалізованих навчальних суїцидологічних програмах для практичних психологів, спеціалістів, які працюють у сфері суїцидології з урахуванням та використанням антисуїцидального впливу життєдайних основ релігійної віри.

Основою психопрофілактики суїцидальної поведінки є суїцидальна превенція. Знання соціальних, психологічних провісників суїциду може попередити його [8; 9]. Суїцидальна превенція полягає передусім у здатності розпізнати ознаки небезпеки формування аутодеструктивності на ранніх стадіях суїцидогенезу. Одержимість псевдодуховними поривами, що виявляється у відчуженості, самоізоляції індивіда від оточення, проявах надмірного індивідуалізму, егоїзму, агресії, ворожості у ставленні до оточуючих, максимальній зосередженості на вузькоєгоїстичних меркантильно-утилітарних цінностях, і навпаки – зниження чи взагалі відсутність (що ще гірше) зацікавленості висо-

кодуховним є, згідно з релігійним трактуванням, глибинними джерелами формування суїцидальних тенденцій.

Основне завдання превенції на початковому етапі за відсутності суїцидальних проявів – профілактична, ненав'язлива просвітницько-роз'яснювальна робота зі студентами, спрямована на попередження формування суїцидальних тенденцій у їхній психіці. Підвищення цінності життя з усіма його згодами чи незгодами, формування ставлення до нього як найвищої людської цінності, натомість ставлення до самогубства – як до зазіхання на найбільш цінне (за релігійним трактуванням) є надзвичайно стабілізуючим, життєствердним кроком у профілактиці суїцидальності. У разі зниження сенсу життя слід зайнятися конструюванням нового, адекватного індивідуальності та можливостям особи з суїцидальним ризиком, з орієнтацією на антисуїцидальні гуманістичні смисли існування. Зміцненню антисуїцидального імунітету буде сприяти й активізація таких рис особистості, які покращуватимуть її спілкування з оточенням: щирість, доброзичливість, взаєморозуміння, емпатійність, орієнтація на високі гуманістично-релігійні духовно-моральні цінності.

Формування антисуїцидального потенціалу, прилучення до високих релігійно-моральних гуманістичних цінностей може відбуватись у повсякденному житті, зокрема через: забезпечення атмосфери становлення особистості на засадах людяності, толерантності, милосердя; розвиток та заохочення соціально-благодійної ініціативи у середовищі студентської молоді: щирої допомоги усім нужденним, бідним, немічним – не просто надання їм матеріальної підтримки, а насамперед виявлення душевної теплоти, турботи, уваги; залучення до гуманістично зорієнтованих тренінгів, конференцій, семінарів, міжнародних духовно орієнтованих проєктів.

Одним із основних видів превентивних заходів щодо протидії суїцидальності, на нашу думку, є індивідуальна бесіда, основне завдання якої – надання термінової допомоги людині, яка опинилася у складній життєвій ситуації й у поведінці якої простежується ризик формування суїцидальних тенденцій. Така бесіда повинна бути основною й обов'язковою частиною роботи з протидії суїцидальності у середовищі сучасного студентства.

Організація та проведення превентивної бесіди з пресуїцидальною особистістю із використанням антисуїцидального, вітального потенціалу релігійної віри передбачає ряд етапів (виділення і послідовність яких умовні й цілком допускають їх переструктурування): 1) налагодження емпатійного контакту; 2) з'ясування детермінант антивітального налаштування; 3) усвідомлене об'єктивне сприймання життєвої ситуації; 4) визнання страждання (кризи, проблеми) як духовного випробування; 5) актуалізація духовного потенціалу, вітальних ресурсів; 6) конструктивна зміна особистісної спрямованості; 7) закріплення налаштування на вітально-конструктивну трансформацію життєвих реалій суб'єкта.

Незважаючи на значну гедоністично-меркантильну життєву зорієнтованість сучасної молоді, бесіди щодо благотворного впливу віри в Бога на психіку людини, зокрема й у профілактиці суїцидальних тенденцій, у більшості з них викликають зацікавленість, спонукають до бурхливих екзистенційних дискусій. Втішає факт небайдужості молодих людей до проблеми самогубства, бажання активно приєднатися до процесу спільного пошуку шляхів протидії формуванню суїцидонебезпечних настроїв.

Розпач, розчарування, тривога, гнітючі «чому саме я?», «чому саме зі мною?» роздирають душу багатьох із нас у часи важких життєвих випробувань. Молодь погоджується, що втішання інших на кшталт: «таке життя», «час все лікує», «все минеться», «так іноді трапляється» – невтішні загальні фрази, що не вникають у суть наших проблем та страждань і видаються порожніми, безликими й навіть відразливими. Ми констатуємо, що кожен

по-різному сприймає й реагує на життєві труднощі, страждання: хтось, не піддаючись зневірі та відчаю, мобілізує усі сили на їх подолання, а хтось після затьожної несприятливої смуги життя, розчаровуючись, вкорочує собі віку, через власне свавілля, прагнучи припинити «цю безглузду суцільну муку». І дискусії про слабодухість чи, навпаки, відважність подібного вчинку безглузді, адже не розв'язують самої проблеми. Її розв'язання приходить з усвідомленням того, «чому йдуть, а чому залишаються».

Людина перебуває в стані багатоаспектних екзистенційних конфліктів: між прагненням до гармонії, досконалості, величі та реальним досвідом недосконалості світу і власної нікчемності, жалюгідності, між устремлінням бути з турботою і любов'ю родинно прийнятим, гармонійно інтегрованим, ідентифікованим соціумом та почуттям і усвідомленням нерозуміння, неприйняття, відчуженості, самотності, між бажанням жити, радіти буттю і тягарем безглуздості, жорстокості, несправедливості, виснажливості життя людини на землі, безнадійної відокремленості людей одне від одного егоїзмом. Не рятують від душевного сум'яття і мрії про майбутні блага, надії на завтрашнє щастя через шокує розуміння того, що час – її найлютіший ворог, який невблаганно веде до старості, хвороб, смерті. Залишаючись наодинці з переживаннями, що виїдають душу, не знаючи, де черпати насагу та сили для продовження безглузвих життєвих мук, людина відчуває екзистенційну розгубленість, дезорієнтованість, тривогу, фрустраційну стурбованість.

У бесідах зі студентською молоддю ми наголошуємо, що одним з істотних виявів цієї екзистенційної дезорієнтованості як складника «смерті людини» було «інтелектуальне самогубство», психологія якого блискуче розкрита у творчості Ф.М. Достоєвського (у мініатюрі «Вирок», «Бісах»). «Розумний самогубець» сам виносить собі вирок внаслідок безглуздості, марності, фатальної приреченості сповнених невгамовними стражданнями людських поривань, претендуючи на цілковиту свободу власного вибору, нехтуючи найціннішим. Мовляв, Бога немає, отож я сам собі бог і розпоряджуся своїм життям не залежно ні від кого [1, с. 146–148].

У дискусіях зі студентами, спрямованими на розвиток «екзистенційного імунітету щодо суїциду» (так ми умовно назвали світоглядне неприйняття, заперечення цього трагічно-жахливого вчинку), ми намагаємося підвести до розуміння того, що такий вибір не є абсолютно вільним. Адже самогубство – лише втеча (причому, невідомо куди!), одна із тільки двох безсумнівно можливих реалій для вибору людини – втечі від муки земного життя шляхом самовкорочення його чи прийняття цього життя.

Філософія Ф.М. Достоєвського має велику педагогічну цінність, переконуючи у необхідності визнання надособистісного смислу існування, віри в Бога для збереження життя людини, задля попередження формування суїцидальних настроїв. На прикладі героїв його творчості ми прагнемо наочно проілюструвати молоді, до яких жахливих наслідків може призвести абсолютизація власного свавілля людини, відмова від усвідомлення своєї божественної сутності.

Велике зацікавлення у студентів викликає філософія абсурдності людського життя А. Камю: від болючої суперечності між прагненням людини до нескінченної, вічної гармонійної родинності зі світом, всеосяжної, космічної значущості і усвідомленням власної мізерності, кінцевості, неминучості смерті, фундаментальної байдужості світу до неї особисто і до кожної особи [3]. А. Камю наголошує на тому, що утвердження величі людського розуму у прийнятті життєвих реалій та вибір життя без віри в Бога підсилює почуття людиною абсурдності власних життєвих намагань. Більшість студентів погоджується з цією думкою. Адже розум людський переконує у фатальній приреченості людського життя, марності найнестерпніших страждань, що породжує екзистенційний відчай, трощить усілякі

екзистенційні надії. А віднесення абсурдності існування людини до компетентності Бога ліквідує його – Абсурд розчиняється у вищій істинності нескінченності буття в Його лоні, до якого людина прилучається вірою [5].

Отже, апелюючи у дискусіях зі студентами до філософських поглядів М. Бердяєва, Ф. Достоєвського, А. Камю, С. К'єркегора, Л. Толстого, М. Шелера, Л. Шестова, В. Франкла, К. Ясперса та інших, ми прагнемо підвести до глибокого усвідомлення зв'язку екзистенційної розгубленості, тривоги, розпачу, фрустраційної стурбованості людини з осмисленням власного становища у світі без Бога. З'ясувалось, таке усвідомлення дозволяє переосмислити хід власного життя, правильно розставити життєві пріоритети.

Уся проблема в тому, що більшість із нас шукає щастя та гармонію там, де їх в принципі знайти неможливо, орієнтуючись на досягнення певних зовнішніх соціально-особистісних благ. Ми намагаємося довести, що більшість з тих, хто звів рахунки із життям, не вписалися в систему прийнятих у суспільстві цінностей, застосовуючи до себе критерії соціальної успішності. Та й встановлює такі критерії сама людина, якій властиво помилятися, адже чимало суспільно успішних людей, страждаючи від душевної дисгармонії, добровільно покинуло цей світ. Чи не наштовхує це на думку про химерність, хибність світської системи цінностей в умовах швидкоплинного, скінченного людського існування. Мільйони людей будують власне життя, опираючись на спотворену систему цінностей, закінчуючи свої дні в журбі, стомлені почуттям власної нікчемності, відсутністю смислу буття. Неможливо віднайти щастя та гармонію у цінностях нестабільного, динамічного світу. Людині вкрай необхідна віра в Бога як єдиний на сьогоднішній день непохитний, незмінний орієнтир, який зберігає змістовність життя за будь-яких обставин.

Найкращими аргументами є життєві приклади мільйонів людей, які більш ніж переконують: немає іншої, до такої міри потужної вітальної сили, яка допомогла б вистояти, не зламатись у нелюдських умовах існування нацистських таборів, змиритися й прийняти те, що неможливо прийняти, побачити смисл там, де, здавалось б, немає смислу, як релігійна віра. У бесідах зі студентською молоддю ми не виявили жодної незгоди з цим (причому як серед віруючих, так і невіруючих!), незважаючи на те, що у людському житті відсутні зрозумілі, збагненні для людського розуму свідчення присутності божественних сил. Віра в Бога є єдиним могутнім світоглядним утворенням, яке розв'язує основну екзистенційну проблему людини – смертність, сповнює високим смислом існування, вселяє надію на те, що Він переймається долею людства і кожної людини, допомагає збагнути й не втратити власну цінність, усвідомити всю велич покладеної на неї життєвої місії – чи не є це найкращими «ліками» у боротьбі з суїцидальними налаштуваннями.

Ми намагаємося довести, що прийняття релігійного бачення життєвих негараздів, релігійного високодуховного способу життя (що приносить духовну втіху, релаксацію, гідність, спокій та радість буття), не залишає місця для психічної квологості і немічності, що може завершитися суїцидом. Причому потужний потенціал протидії аутодеструктивності закладений у душевній організації кожного, а вибір належить зробити кожному з нас. Інакше кажучи, ми завжди обираємо між істинним та хибним. Вибираючи гармонію, щастя та добробут власними основоположними принципами тут і зараз (до чого закликає віра в Бога), ми наділяємо їх силою, яка вибудовує та спрямовує наше життя, забезпечує надійний імунітет у боротьбі з суїцидальними настроями (як не дивно, з цим не можуть не погодитися навіть невіруючі).

Висновки. Проблема психопрофілактики суїцидальності повинна розв'язуватись на рівні усього суспільства: шляхом прийняття та дотримання громадянами гуманістично-релігійних духовно-моральних цінностей. Психопрофілактика суїцидальності зі студент-

ством з використанням вітального потенціалу релігійної віри передбачає конструктивну зміну його особистісних диспозицій на основі орієнтування на високі гуманістично-релігійні екзистенційні цінності, формування ставлення до життя як найвищої людської цінності й ставлення до самогубства як до зазіхання на найбільш цінне.

Список використаної літератури

1. Достоевский Ф.М. Полное собр. соч. : в 30-ти томах. Москва : Худ. лит., 1981. Т. 23. 424 с.
2. Дюркгайм Е. Самогубство : Соціологічне дослідження. Київ : Основи, 1998. 519с.
3. Камю А. Бунтующий человек. Москва : Политиздат, 1990. 415с.
4. Напрасная смерть : причины и профилактика самоубийств / ред. Д. Вассерман. Москва : Смысл, 2005. 310 с.
5. Москалец В.П., Олійник А.В. Релігійна віра як антисуїцидальний чинник. *Практична психологія та соціальна робота : наук.-практ. освітньо-метод. журнал*. 2009. № 2. С. 71–80.
6. Психологія релігії : посіб. / В.П. Москалец. Київ : Академвидав, 2004. 240 с.
7. Психологія суїциду : навч. посіб. / ред. В.П. Москальця. Київ – Івано-Франківськ : Плай, 2002. 249 с.
8. Старшенбаум Г.В. Суицидология и кризисная психотерапия. Москва : Когито-Центр, 2005. 376 с.
9. Суицидология : прошлое, настоящее : проблема самоубийства в трудах философов, социологов, психотерапевтов и художественных текстах / сост. Моховиков А.Н. Москва : Когито-Центр, 2001. С. 31–59.
10. Фромм Э. Психоанализ и религия. *Сумерки богов*. / Ф. Ницше, З. Фрейд, Э. Фромм, А. Камю, Ж. П. Сартр. Москва : Политиздат, 1990. С. 143–221.

PSYCHOPREVENTIVE WORK ON RELIGIOUS COUNTERACTION OF SUICIDALITY IN THE ENVIRONMENT OF STUDENTS

Alla Oliinyk

*Institute of Jurisprudence and Psychology
Lviv Polytechnic National University,
Knyazya Romana Str., 1/3, Lviv, Ukraine, 79000
e-mail: oljnik_alla@ukr.net*

In the article analysed problem of psychoprevention of religion in counteraction of suicidal tendencies among student youth. The achievements religion in the psychopreventive sphere are especially significant. Instilling a profound safety feeling, optimistic hope it makes a powerful psychotherapeutic and psychopreventive effect. Counterpoising the rational approach to life, according to some scientific research, life practice, genuine believe in God preventive from existing anxiety fear and despair, became individuals' utmost authority that promises them rescue from evil threat and death, inspires life, strength, joy, optimistic hopes for future. Within the humanistic paradigm, science does not process convincing rationally expressed arguments capable of freeing a person from torments of contradictory inconsolable existence and it unlikely to produce them in the nearest future.

As a result of the profound theoretical-empiric analysis of the problem it has been proved that it is necessary that special educational programs aimed at antisuicidal humanistic existence senses, declared by religion, should be implanted in modern students' environment. Such programs are to prevent and correct cruelty, aloofness, paying special attention to the activity of destructive cults, totalitarian sects and groups popularizing autodestructive ideology, to resist these tendencies.

The problem of psychoprevention of suicidality should be solved at the level of the whole society. It can be done by means of adopting and adhering to humanistic and religious moral values by citizens, “awakening” humanistic social consciousness.

Involving community, clergy, creating strong humanistic foundation of young peoples, educating and upbringing, developing and encouraging their social-charitable initiative, involving in training conferences, seminars, international spiritually oriented projects are sure to facilitate preventing cruelty, spreading destructiveness among young people and attracting them to high moral values, to producing a powerful antisuicidal immunity.

Key words: autodestructive, suicide, suicidal tendencies, psychoprevention, religion, students.